

UOT 336.22 (479.24)

Azərbaycan Respublikasının vergi siyasəti və onun modernləşməsi istiqamətləri



Abdullayeva Yenilə Ələkbər qızı*

Magistrant, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyası

(Məqalə "Azərbaycanın vergi jurnalı"nın ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 89-cu ildönümü münasibətilə magistrantlar arasında referat yazılışı üzrə keçirdiyi II respublika müsabiqəsində 1-ci yerə layiq görülmüşdür)

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – Azərbaycanın vergi siyasətinin və onun modernləşməsi istiqamətlərinin tədqiqi.

Tədqiqatın metodologiyası – iqtisadi təhlilin sistemli yanaşma, ümumiləşdirmə, riyazi-statistik, tarixi-məntiqi metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – Azərbaycan Respublikasında aparılan vergi islahatlarının sistemli öyrənilməsi və onun modernləşməsi istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri – Azərbaycanın vergi islahatlarının təhlilində daha müvafiq ümumiləşdirmələrin aparılması tələbi.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti – respublikamızın vergi islahatlarının sistemli öyrənilməsi istiqamətində elmi təhlili mənbə kimi istifadə imkanlığı.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – vergi xidmətinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində hökumətin həyata keçirdiyi tədbirlərin hüquqi bazasının ardıcıl araşdırılması.

Açar sözlər: *vergi sistemi, vergi siyasəti, vergi islahatları, vergi inzibatçılığı, elektron vergi xidmətləri.*

1. Giriş

Azərbaycan iqtisadiyyatında baş verən sürətli inkişaf, iqtisadi artım tempələrinin yüksək göstəricilərə çatdırılması, sahibkarlığın, kiçik və orta biznesin təşəkkül tapması, regionların sosial-iqtisadi inkişafında əldə edilən nailiyyətlər ölkəmizdə həyata

* Bakı şəhəri, Lermontov küç., 74.
yenile_adia3303@yahoo.com

keçirilən uğurlu iqtisadi islahatlardan xəbər verir. Əsası ümummilliy lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş iqtisadi inkişaf strategiyası qısa zaman ərzində iqtisadi sahədə böyük nailiyyətlərin əldə edilməsinə, Azərbaycanın regionda lider bir dövlətə çevrilməsinə imkan vermişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmizdə vergi siyasətinin modernləşdirilməsi prosesinə təxminən 10-11 il bundan əvvəl başlanmışdır. O vaxtdan bəri ölkəmizdə iqtisadiyyatın strukturu müntəzəm olaraq dəyişmiş, şaxələnmiş, genişlənmiş və özəl biznes ölkənin iqtisadi həyatında əsas amilə çevrilmişdir. Bu dövrdə vergi xidmətinin modernləşdirilməsi ölkə rəhbərliyinin qarşısında mühüm bir vəzifə kimi dururdu. Bu proses başlayarkən qarşıya bir neçə əsas məqsədlər qoyulmuşdu ki, bunlar da vergi qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi, vergi menecmentinin müasir standartlar əsasında qurulması və geniş spektrli vergi xidmətlərinin formalaşdırılması idi.

Bu illər ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatında müşahidə olunan müsbət dəyişikliklər son nəticədə işgüzar mühitin genişlənməsinə, aktivləşməsinə, sahibkarlıq subyektlərinin sayının gündən-günə artmasına səbəb olur. Hər il minlərlə yeni müəssisə, hüquqi və fiziki şəxs sahibkarlıq fəaliyyətinə başlayır, işgüzar münasibətlərə qoşulur. Belə bir şəraitdə yüz minlərlə vergi ödəyicisinin fəaliyyətinə vergi nəzarətini həyata keçirmək, onlara keyfiyyətli xidmət etmək qlobal bir vəzifəyə çevrilməkdədir. Dünya təcrübəsindən məlumdur ki, ölkədə işgüzar fəallıq artdıqca, vergidən yayınma halları və vergi hüquq pozuntuları da çoxalır. Bu da ölkədə həyata keçirilən vergi siyasətinin daim təkmilləşdirilməsini və vergi sisteminin modernləşdirilməsini tələb edir. Qeyd edilənlər məqalənin mövzusunun aktuallığına dəlalət edir.

2. Səmərəli vergi siyasəti və mütərəqqi vergi sisteminin xüsusiyyətləri

Vergi Məcəlləsində də öz əksini tapdığı kimi vergi dövlətin və bələdiyyələrin fəaliyyətinin maliyyə təminatı məqsədi ilə vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə və yerli büdcələrə köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişdir [7].

Dövlətin vergi siyasəti dedikdə isə, dövlət tərəfindən işlənib hazırlanmış, vergi sahəsində cəmiyyətin qarşısında duran bu və ya digər vəzifələri həyata keçirməyə yönəlmiş tədbirlər sistemi başa düşülür.

Vergi siyasətinin əsas məqsədi vergilərin mahiyyəti və funksiyalarından irəli gəlir və məcmu ictimai məhsulun bir hissəsinin dövlət tərəfindən alınmasından və bu vəsaitlərin büdcə vasitəsi ilə yenidən bölüşdürülməsindən ibarətdir. Beləliklə, vergilər öz təyinat və funksiyasını vahid büdcə prosesində həyata keçirir. Hər bir maliyyə ili üçün büdcə qəbul edilərkən vergi siyasətinin əsası qoyulmuş olur. Onun həyata keçirilməsi isə uyğun qanunvericilik və normativ aktların qəbul edilməsi yolu ilə aparılır. İqtisadi cəhətdən əsaslandırılmış vergi siyasəti vəsaitlərin vergi sistemi və

sitəsi ilə toplanmasının optimallaşdırılması məqsədini güdür. Vergi siyasəti dövlət orqanlarının elmi cəhətdən əsaslandırılmış hüquqi fəaliyyəti kimi, geniş təkrar istehsalın tələbatını təmin etməlidir. Onun əsas məqsədi vergi ödəyicilərindən vergilərin tutulmasının hüquqi qaydalarını təmin etməklə bərabər, vergitutmanın təsiri altında formalaşan iqtisadi münasibətlərin hərtərəfli qiymətləndirilməsidir [6, s. 24].

Dövlətin vergi siyasəti mümkün qədər çox vəsait toplamağa deyil, sahibkarlığın inkişafına kömək göstərməyə xidmət etməlidir. Təsərrüfatçılıq nəzəriyyəsi və praktikasını vergi siyasətinə bir sıra tələblər irəli sürür. Səmərəli vergi siyasətinə tələblər əsasən aşağıdakılardan ibarətdir [6, s. 28]:

- səmərəli vergi siyasəti üçün baza təşkil edən elmi yanaşmalara əməl edilməsi;
- cəmiyyətin inkişafının konkret tarixi mərhələlərinin, dövlətin real iqtisadi və maliyyə imkanlarının nəzərə alınması;
- dünya təcrübəsinin və əvvəlki təsərrüfat və maliyyə quruculuğundakı təcrübənin ətraflı təhlili;
- vergi siyasəti konsepsiyası işlənib hazırlanarkən nəticələrin proqnozlaşdırılması;
- təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin yaradılması;
- iqtisadiyyatın vəziyyəti, ölkənin obyektiv imkanları, maliyyə potensialı barədə dəqiq informasiyadan istifadə edilməsi.

Şərti olaraq dünyada vergi siyasətinin üç tipi qeyd olunur [5, s. 15]:

- *Yüksək vergi yükü siyasəti (maksimal vergi siyasəti)*; bu zaman dövlət yüksək vergi dərəcələri tətbiq etməklə, vergilərin sayını artırmaqla, vergi güzəştlərini ixtisar etməklə vətəndaşlardan mümkün qədər çox maliyyə vəsaitləri toplamağa çalışır. Təbiidir ki, belə vergi siyasəti ayrıca götürülmüş konkret vergi ödəyicisi və ümumiyyətlə cəmiyyət üçün iqtisadi inkişafa heç bir ümid yeri qoymur. Buna görə də belə siyasət, bir qayda olaraq, fəvqəladə hallarda, məsələn, iqtisadi böhranlar, müharibələr zamanı həyata keçirilir. Belə siyasətin uzun müddət həyata keçirilməsi bir sıra mənfi nəticələrə gətirib çıxara bilər. Bu zaman müxtəlif səviyyəli büdcələrdə vergi daxilolmalarının səviyyəsi azalır;
- *Aşağı vergi yükü (optimal vergi siyasəti)*; bu zaman dövlət maksimum dərəcədə təkcə öz fiskal maraqlarını deyil, həm də vergi ödəyicilərinin maraqlarını nəzərə alır. Belə siyasət tez bir zamanda iqtisadiyyatın, əsasən, real sektorunun inkişafına şərait yaradır, belə ki, daha əlverişli vergi və investisiya mühitini təmin edir (digər ölkələrə nisbətən vergitutma səviyyəsi aşağı olur, xarici investisiya axını daha da sürətlənir və beləliklə, milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətlilik səviyyəsi artır). Sahibkarlıq subyektlərinə vergi yükü yumşaldılır, dövlətin sosial proqramları məhdudlaşdırılır, belə ki, büdcə gəlirləri azalır;
- *Sosialyönümlü yüksək dərəcəli vergilər siyasəti*; bu siyasət həyata keçirilərkən dövlət kifayət dərəcədə yüksək vergilər tətbiq etməklə nəzərəcarpacaq sosial

müdafiə proqramları işləyib hazırlayır. Bu zaman büdcə gəlirlərinin böyük hissəsi müxtəlif sosial fondların artırılmasına yönəldilir.

Vergi sisteminə gəldikdə isə qeyd etmək lazımdır ki, vergi sistemi anlayışı vergilərin yaranması və inkişafı nəticəsində təşəkkül tapmışdır. Vergi sistemi - vergilərin və rüsumların müəyyən edilməsi, tətbiqi, dəyişdirilməsi, ləğv edilməsi qaydalarını, vergi və rüsumların ayrı-ayrı büdcə səviyyələri arasında bölüşdürülməsi qaydalarını, vergi ödəyicilərinin hüquq, vəzifə və məsuliyyətini, vergi nəzarətinin təşkili qaydalarını əhatə edir.

Dövlət tərəfindən təyin edilən və dövlət büdcəsinin maliyyə ehtiyatlarının yaradılması məqsədini güdən vergi, yığım, rüsum və digər ödənişlər, həmçinin onların yığılmasının forma, üsul və prinsipləri vergi sisteminin əsasını təşkil edir. Vergi sistemi ayrıca olaraq götürülmüş bir ölkədə onu bilavasitə formalaşdıran əsas elementlərin qarşılıqlı əlaqəli məcmusudur. Bu elementlər aşağıdakılardır [2, s.103]:

- Vergi qanunvericiliyi sistemi və prinsipləri;
- Vergi siyasətinin prinsipləri;
- Vergilərin təyin edilməsi qaydaları;
- Vergilərin növləri və elementləri;
- Vergilərin büdcə üzrə bölüşdürülməsi qaydası;
- Vergi orqanları sistemi;
- Vergi nəzarətinin forma və üsulları;
- Vergilərin hesablanması və ödənilməsi qaydaları.

Mütərəqqi vergi sistemi dövlətin vergi siyasətinin aşağıdakı xüsusiyyətlərini özündə əks etdirməlidir:

- mövcud vergi dərəcələrinin radikal aşağı salınması yolu ilə iqtisadiyyatın inkişafını ləngidən destruktiv amillər (inflasiya, iqtisadi artım tempinin aşağı düşməsi, işsizlik “gizli” iqtisadiyyatın xüsusi çəkisinin artması və s.) ilə mübarizə;
- təklif iqtisadiyyatının nəzəri müddəalarına əsaslanaraq vergi dərəcələrinin aşağı salınması;
- ölkədə əlverişli vergi mühitinin yaradılması, əmanətlərin və investisiyanın artırılmasının stimullaşdırılmasının təmin edilməsi.

Eyni zamanda vergilərin tənzimləyici funksiyasından və vergi dərəcələrinin aşağı salınmasının müsbət təsir vasitələrindən istifadə edilməklə [2, s.105]:

- əmək və sahibkarlıq fəaliyyətində aktivliyə stimulyar yaradılmalı;
- istehsal həcmi artırılmalı və əmək məhsuldarlığı yüksəldilməli;
- gəlirin vergiyə cəlb edilməsi aşağı salınmaqla istehlak həcmi maksimum dərəcədə artırılmalı;
- dövlət büdcəsindən daha səmərəli istifadə edilməsi nəticəsində dövlət gəlirləri artırılmalı (*milli gəlirin artırılması hesabına*);
- iqtisadiyyata dövlət müdaxiləsinin səviyyəsi məhdudlaşdırılmalı;

- qiymətlər və inflyasiyanın səviyyəsi aşağı salınmalı;
- leqal və “gizli” iqtisadiyyatın nisbəti birincinin xeyrinə dəyişdirilməli.

Vergi sistemində idarəetmə bazar iqtisadiyyatının tələblərinə, ictimai-siyasi həyatda aparılan demokratikləşmə proseslərinə uyğun qurulmalı, onun planlaşdırma, əlaqələndirmə, tənzimləmə, nəzarət və s. funksiyaları yeni məzmun və formalarda təbiiq olunmalıdır.

3. Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycanın vergi sisteminin banisidir

Azərbaycanın təkmil vergi sisteminin qurulması ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Belə ki, Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu siyasət nəticəsində vergi siyasətində köklü dəyişikliklər aparılmış, vergi sisteminin müasir standartlar əsasında formalaşdırılması əsas məsələ kimi qarşıya qoyulmuşdur.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafını respublikada təmin etmək məqsədilə, dövlət tərəfindən bir sıra qanun və konkret normativ aktlar qəbul edilmişdir. Respublikada aparılan iqtisadi islahatlar nəticəsində yaranan sahibkarlığın bazar iqtisadiyyatı şəraitində formalaşması və inkişafı ölkəmizdə sosial gərginliyin zəiflədilməsinin ən mühüm şərtlərindən biridir [4, s.103]. Belə ki, respublikamızda sahibkarlıq sektorunun inkişafı məqsədilə sistemli və təkmil hüquqi baza formalaşdırılmış, mövcud normativ aktların vaxtaşırı təkmilləşdirilməsi həyata keçirilmiş, qısa, orta və uzunmüddətli dövlət proqramları qəbul olunmuşdur:

- ❖ Azərbaycan Respublikasının “Sahibkarlıq haqqında” 1992-ci il 15 dekabr tarixli Qanunu;
- ❖ Azərbaycan Respublikasının “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” 4 mart 1993-cü il tarixli Qanunu;
- ❖ “Azərbaycan Respublikasında dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsinin I Dövlət Proqramı” (1995-1998);
- ❖ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “İstehsal, xidmət, maliyyə-kredit fəaliyyətinə dövlət nəzarətinin qaydaya salınması və əsassız yoxlamaların qadağan edilməsi barədə” 1996-cı il 17 iyun tarixli Fərmanı;
- ❖ “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığa dövlət köməyi Proqramı” (1997-2000);
- ❖ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət nəzarəti sisteminin təkmilləşdirilməsi və sahibkarlığın inkişafı sahəsində süni maneələrin aradan qaldırılması haqqında” 1999-cu il 7 yanvar tarixli Fərmanı;
- ❖ Azərbaycan Respublikasının “Kiçik sahibkarlığa dövlət köməyi haqqında” 1999-cu il 14 iyun tarixli Qanunu;
- ❖ “Azərbaycan Respublikasında dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin II Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 avqust 2000-ci il tarixli Fərmanı;

- ❖ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Sahibkarlıq Şurasının yaradılması haqqında” 2002-ci il 27 avqust tarixli Fərmanı;
- ❖ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Bəzi fəaliyyət növlərinə xüsusi razılıq verilməsi qaydalarının təkmilləşdirilməsi haqqında” 2002-ci il 2 sentyabr tarixli Fərmanı;
- ❖ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafına dövlət himayəsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında” 2002-ci il 10 sentyabr tarixli Fərmanı;
- ❖ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Sahibkarlığın inkişafına mane olan müdaxilələrin qarşısının alınması haqqında” 2002-ci il 28 sentyabr tarixli Fərmanı;
- ❖ “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı Proqramı” (2002-2005) və s.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafını təmin etmək məqsədilə səyyar yoxlamaların keçirilməsinin yeni qaydaları təsdiq edilmiş, yoxlama proqramları müasir tələblər nəzərə alınmaqla yenidən işlənib hazırlanmış, əsassız yoxlamalara yol verilməməsi, yoxlamalar zamanı vergi ödəyicilərinin qanunla qorunan hüquqlarının gözlənilməsinin sözsüz təmin olunması üçün müvafiq tədbirlər görülmüşdür. Yerli qeyri-dövlət qurumlarının pərakəndə ticarət, ictimai işə və xidmət obyektlərindən vergilərin toplanması, vergidən - uçotdan yayınmasının qarşısının alınması sahəsində ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən 1998-ci il 6 noyabr tarixində keçirilmiş “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin ölkənin iqtisadi və sosial inkişafının yekunlarına həsr olunmuş geniş iclas”ında və 17 dekabr tarixində keçirilmiş “1999-cu il üçün dövlət büdcəsi layihəsinin müzakirəsinə həsr olunmuş respublika müşavirəsi”ndə qoyulmuş vəzifələrə müvafiq olaraq, bu sahəyə diqqət artırılmış, vergi orqanlarının nəzarət işlərinin gücləndirilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülmüşdür. Bununla yanaşı, yerli və xarici iş adamlarının fəaliyyətinə vergi orqanları tərəfindən əsassız müdaxilələrin qarşısının alınması məqsədilə 2000-ci ilin aprel ayından vergi ödəyicilərində keçirilən dövrü yoxlamalar ləğv edilmiş, bu yoxlamaların yalnız zərurət yarandıqda keçirilməsi, eyni zamanda vergi öhdəliklərinə əməl etməyən vergi ödəyicilərinə nəzarətin gücləndirilməsi, intizamlı, vergiləri düzgün hesablayan və vaxtında ödəyən vergi ödəyiciləri üçün isə müvafiq şəraitin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

1999-2001-ci illərdə ümummilli lider Heydər Əliyevin tövsiyələrinə uyğun olaraq bütün diqqət təkmil qanunvericiliyin yaradılması, inzibati idarəetmənin yaxşılaşdırılması və vergilərin dövlət büdcəsinə tam səfərbər olunmasına yönəldilmişdir. Öncə vergi qanunvericiliyində pərakəndəlik aradan qaldırılmalı idi. Mövcud qanunvericilikdə fiziki şəxslərin gəlir vergisi, hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi, əlavə dəyər vergisi, aksiz vergisi, mədən vergisi, torpaq vergisi və s. ayrı-ayrı qanunlardan ibarət

idi. Məsələn, ayrı-ayrı qanunların olmasından çox, onların arasında sistemliliyin olmamasında, bu qanunlarda bir-biri ilə uzlaşmayan, bir-birini təkzib edən müddəaların olmasında idi [3, s.379].

Qısa müddətdə dünya standartlarına cavab verən yeni qanunvericilik bazası yaradılmış, onlarla mütəxəssisin cəlb edildiyi gərgin iş prosesindən sonra 2001-ci ilin yanvar ayının 1-dən Vergi Məcəlləsi qüvvəyə minmişdir. Məcəllənin qəbulu həmin dövrdə əldə edilmiş ən böyük uğurlardan biridir. Vergi Məcəlləsinin qəbul edilməsi vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi və onun beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması sahəsində atılmış ən başlıca addımlardan hesab edilərək gələcək islahatlar üçün təməl olmuşdur. Lakin bütün ölkələrdə olduğu kimi, respublikamızda da aparılan vergi siyasəti bu qanunvericilik aktına müəyyən dəyişikliklərin mütəmadi qaydada edilməsi zərurətini doğurur. Sonrakı illərdə Vergi Məcəlləsinə əlavələr və dəyişikliklər bu zərurətdən irəli gəlmişdir.

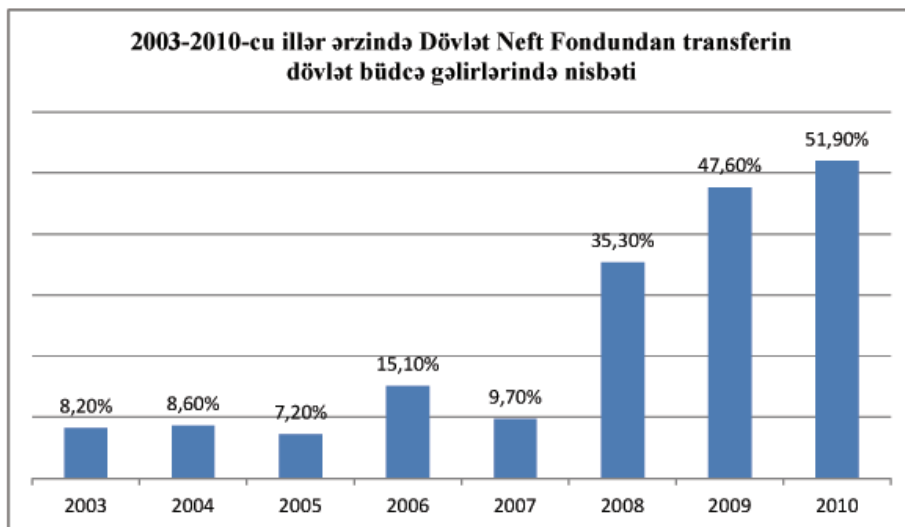
Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq son 7 ildə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsinin gəlirlərinin neçə faizinin məhz vergi daxilolmaları hesabına təmin edilməsini aşağıdakı cədvəldən əyani şəkildə görmək olar [15]:

Cədvəl 1. 2005-2011-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsinə daxil olan vergi və digər ödəmələrin həcmi və onların dövlət büdcəsində xüsusi çəkisi

Vergi və digər ödənişlər	Daxilolmalar (mln. AZN)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ƏDV	346,0	400,5	669,6	1 169,8	1 180,2	1 271,4	1 387,6
Aksizlər	121,2	164,0	330,5	395,8	417,3	452,0	417,3
Mənfəət vergisi	356,9	1 375,5	2 459,1	2 863,9	1 329,1	1 429,8	2 133,9
Mədən vergisi	53,5	100,2	123,2	147,7	121,9	130,0	129,7
Torpaq vergisi	15,2	18,8	27,2	30,7	26,2	35,3	35,3
Əmlak vergisi	40,4	56,2	72,7	113,2	66,1	101,8	103,8
Fiziki şəxslərin gəlir vergisi	319,2	412,2	596,5	637,8	581,8	590,2	715,6
Dövlət rüsumu	35,6	33,5	50,0	59,8	72,8	89,5	104,8
Yol vergisi	9,0	10,3	17,1	27,3	16,4	15,1	28,0
Sadələşdirilmiş vergi	18,8	29,6	48,1	65,6	63,5	65,5	100,4
Digər daxilolmalar	111,2	115,4	154,6	234,4	237,4	111,8	318,0
Cəmi	1 427,4	2 706,2	4 549,2	5 746,5	4 113,4	4 292,8	5 475,0
Büdcə daxilolmaları (mln.man.)	2055,2	3868,8	6006,6	10762,7	10325,9	11402,5	15700,6
Vergilərin büdcə daxilolmalarında xüsusi çəkisi,%-lə	69,5	70,2	75,7	53,4	39,8	37,6	34,9

Mənbə: <http://www.taxes.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən işlənmişdir.

Nəzərə alsaq ki, dövlət büdcəsinin gəlirlərinin təmin olunmasında neft transferlərinin xüsusi payı var, onda Dövlət Neft Fondundan transferlərin dövlət büdcə gəlirlərində nisbətinin təhlili də bu baxımdan maraqlıdır [12]:



Mənbə: <http://www.oilfund.az>

Cədvəldən göründüyü kimi, 2005-2008-ci illərdə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin yarısından çoxu məhz vergi daxilolmaları hesabına formalaşmışdır. 2008-ci ildə baş verən dünya maliyyə böhranı Azərbaycan iqtisadiyyatına da təsirsiz ötürməmişdir. Belə ki, Azərbaycanın əsas ixrac məhsulu olan neftin orta aylıq qiyməti dünya bazarında əgər 2008-ci ilin yanvar ayında 92,56 ABŞ dolları təşkil edirdisə, həmin ilin dekabr ayında 41,76 ABŞ dollarına düşmüşdür. Bütövlükdə 2008-ci il üçün neftin bir barrelinin satış qiyməti 101 ABŞ dolları qiymətləndirilmişdir [13]. Lakin maliyyə böhranın kəskin təsiri özünü növbəti ildə - 2009-cu ildə göstərmişdir. Belə ki, neftin satış qiyməti 62 ABŞ dolları olmuşdur. Bütövlükdə Dövlət Neft Fondunun 2009-cu ildə gəlirlərinin 8274,3 mln manat olmasına baxmayaraq, həmin il dövlət büdcəsinə transferlərin həcmi 4915,0 mln manat olmuşdur [14]. 2008-ci ildə bu göstəricilər müvafiq olaraq 11864,6 və 3800,0 mln manat olmuşdur [13]. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, Dövlət Neft Fondunun gəlirlərinin 2009-cu ildə 2008-ci ilə nisbətən 30% azalmasına baxmayaraq, buradan dövlət büdcəsinə olan transferlərin həcmi 2008-ci ilə nisbətən 29% artmışdır. Məhz buna görə də 2009-cu ilin dövlət büdcəsinin gəlirlərində dövlət Neft Fondunun transferlərinin nisbəti şəkildən göründüyü kimi 47,6 % təşkil edir. O cümlədən 2009-cu ildə vergilərin büdcə daxilolmalarında xüsusi çəkisi 39,8%-dir. Cədvəldən göründüyü kimi, 2009-cu ildən bəri dövlət büdcəsinin gəlirləri daim artır, lakin vergi daxilolmalarının xüsusi çəkisi isə aşağı düşür. Bütövlükdə vergi daxilolmalarının həcmi yüksək olsa da Dövlət Neft Fondundan transferlərin hesabına bu hiss olunmur. Onu da qeyd edək ki, 2011-ci il

üçün büdcəyə vergi daxilolmalarının həcmi ilə bağlı göstəricilər 2011-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası haqqında Qanun hələ qəbul olunmadığına görə ilkin məlumatlara əsasən verilmişdir.

Müasir dünya təcrübəsində vergi ödəyicilərinin vergi yükünün dəyişdirilməsi, vergitutmanın hər hansı forma və vasitəsinin digəri ilə əvəz edilməsi, bu və ya digər vergilərin yayılma sahəsinin dəyişdirilməsi, vergi güzəştlərinin tətbiq edilməsi və ya ləğv edilməsi, vergi dərəcələrinin fərqləndirilmiş sisteminin daxil edilməsi kimi üsullardan istifadə olunur. Vergi islahatları aşağıdakı prinsiplərə əsaslanmalıdır [1, s.257]:

- ❖ ümumi məqsədyönlülük;
- ❖ sadəlik;
- ❖ fiskal səmərəlilik;
- ❖ vergidən yayınma meyillərinin aradan qaldırılması;
- ❖ universallıq;
- ❖ ictimai faydalı fəaliyyət növlərinin inkişafının stimullaşdırılması və zərərli fəaliyyət növlərinin qarşısının alınması;
- ❖ büdcə və vergi ödəyicilərinin gəlirlərinin inflyasiyadan müdafiəsi.

Respublikamızda aparılan vergi islahatlarında da bu üsullar və prinsiplər nəzərə alınır. Məhz Heydər Əliyevin siyasi dəstəyinin, birbaşa tapşırıq və tövsiyələrinin əsasında vergi xidmətində əsaslı struktur islahatlarına start verilmişdir. Vergi Məcəlləsində əvvəllər tətbiq olunan 13 vergi növündən 9 vergi növü təsbit olunmuş, əksər vergi növləri üzrə dərəcələr aşağı salınmış, aksizə cəlb olunan malların siyahısı azaldılmışdır. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi məqsədilə ölkədə sabit vergi mühitinin yaradılmasına, vergi yükünün azaldılmasına, vergi güzəştləri sisteminin tətbiq edilməsinə, azad sahibkarlığın stimullaşdırılmasına, vergi ödəyicilərinin hüquq və mənafelərinin qorunmasına xidmət edən müddəalar Vergi Məcəlləsinə daxil edilmişdir.

Respublikamız müstəqillik qazandıqdan sonra yaranmış vergi sistemində ölkəmiz üçün tamamilə yeni olan vergi növü - əlavə dəyər vergisi aksizlərlə birlikdə dövriyyə vergisini əvəz etdi. Bu verginin dərəcəsi əvvəlcə 28 faiz nəzərdə tutulsa da, sonralar tədricən azaldıldı və Vergi Məcəlləsində onun dərəcəsi hər vergi tutulan əməliyyatın və hər vergi tutulan idxalın 18 faizini təşkil etdi. Son illərdə dərəcə dəyişdirilməmişdir [1, s.259].

Heydər Əliyevin 11 fevral 2000-ci il tarixli Fərmanı ilə Baş Dövlət Vergi Müfəttişliyinin bazasında dövlətin vergi siyasətinin həyata keçirilməsi, dövlət büdcəsinə vergilər və digər daxilolmaların vaxtında və tam yığılmasını təmin edən və vergitutma sahəsində dövlət nəzarətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının - Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyinin yaradılması barədə qərar qəbul etməsini də xüsusi vurğulamaq lazımdır.

Vergilər Nazirliyi öz fəaliyyət sistemini sahibkarlar üzərində kütləvi nəzarətlə

deyil, səmərəli nəzarət mexanizmləri tətbiq etməklə qurmağa çalışır. Əlbəttə, sahibkarın öz vergi öhdəliklərinə məsuliyyətlə yanaşması vergi xidmətinin də işini asanlaşdırır, vergi nəzarətinin daha yumşaq müstəvidə qurulmasını şərtləndirir. Lakin bundan sui-istifadə etmək istəyən vergi ödəyicilərinə də rast gəlinir [3, s. 420].

Belə halların qarşısını almaq məqsədilə Heydər Əliyevin 25 avqust 2000-ci il tarixli Fərmanı ilə Vergilər Nazirliyinə təhqiqat və istintaq aparılması səlahiyyətləri verilmişdir. Müvafiq Fərmanın icrası ilə əlaqədar Hüquq mühafizə orqanları ilə əlaqələndirmə Baş İdarəsinin bazasında Vergi Cinayətlərinin İbtidai Araşdırılması İdarəsi, daha sonra isə nazirlikdə aparılan struktur dəyişiklikləri ilə bağlı Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Cinayətlərinin İbtidai Araşdırılması Departamenti yaradılmışdır.

Bunlarla yanaşı, 2002-2004-cü illərdə vergi xidmətinin müasirləşdirilməsi prosesi diqqət mərkəzinə çıxdı. Aparılan struktur islahatları nəticəsində MDB məkanında analogiyası olmayan bir idarəetmə sistemi quruldu. Azərbaycanın vergi xidmətinin müasir strukturu sistemlilik, çeviklik, operativlik, koordinasiya olunma və güclü təşkilati-idarəetmə mexanizmi kimi müsbət keyfiyyətləri özündə birləşdirdi. Vergi xidmətində yeni iş prosesləri tətbiq edildi, vergi ödəyiciləri ilə vergi xidməti əməkdaşları arasında kontaktsiz münasibətlərin qurulması, vergi bəyannamələrinin poçtla qəbul edilməsi, bütün ödəmələrin banklar vasitəsilə həyata keçirilməsinə başlandı. Vergi xidmətinin kadr heyətinin yenidən komplektləşdirilməsi aparıldı, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi prosesi davam etdirildi, kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün əlverişli vergitutma mexanizmlərini özündə birləşdirən optimal bir sistem yaradıldı, sadələşdirilmiş vergi sistemi tətbiq edildi. Bütün bunlar sonda nəticə etibarilə vergi inzibatçılığının əhəmiyyətli şəkildə yaxşılaşmasına, tədricən vergilərin məcburi yığılmasından könüllü ödənilməsinə keçidə şərait yaratdı.

Hökumət həmçinin keçmiş vergi borclarının silinməsi yolu ilə regionlarda yerləşən müəssisələrin maliyyə vəziyyətinin sağlamlaşdırılması siyasətini həyata keçirir. “Hüquqi şəxslərin dövlət büdcəsinə borclarının güzəştli ödənişi haqqında” və “Özəlləşdirilən dövlət müəssisələrinin, aqrar islahatları nəticəsində ləğv olunmuş və işğal altında olan rayonların təsərrüfat subyektlərinin borcları haqqında” qanunlarla bir çox müəssisələrin dövlət büdcəsinə və büdcədən kənar fondlara vaxtı keçmiş vergi borcları silinmişdir. Bu addım özəlləşdirmə prosesinə təkan vermək, eləcə də özəlləşdirilən müəssisələrin investisiya cəlb ediciliyini artırmağa və müəssisələrin borc yükündən azad edilməsinə xidmət etmişdir [3, s. 383].

Beləliklə də qeyd etmək lazımdır ki, məhz Azərbaycan Respublikasının ümummilli lideri Heydər Əliyevin bilavasitə qayğısı və diqqəti nəticəsində vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi, onun vahid hüquqi bazasının yaradılması, vergi dərəcələrinin aşağı salınması və güzəştlərin azaldılması hesabına vergitutma bazasının genişləndirilməsinə, iqtisadiyyata investisiya qoyuluşunun stimullaşdırılmasına, kiçik və orta sahibkarlıq üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına yönəldilən vergi siyasətinin həyata

keçirilməsi, habelə vergi xidməti orqanlarının fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində mühüm məqsədyönlü işlər görülmüşdür.

4. Azərbaycanın vergi siyasətinin modernləşməsi istiqamətində görülən tədbirlər

Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan vergi siyasəti hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Dövlətimizin başçısının bu sahədə verdiyi tapşırıqlar, əsasən, dövlət idarəçiliyinin müasir Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması istiqamətində təkmilləşdirmələr aparılmasından, vergi orqanları ilə vergi ödəyicilərinin arasında texnoloji baxımdan mükəmməl elektron əlaqələrin yaradılmasından, müasir kompyuter və proqram təminatları, geniş təhlil bazasına malik informasiya sistemlərinin qurulması istiqamətində işlərin davam etdirilməsindən ibarətdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2005-ci il 12 sentyabr tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında vergi inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi dövlət Proqramı”nın (2005-2007) əsas məqsədi ölkədə vergi sistemini beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmaqla bu sahədə səmərəli inzibatçılığın yaradılmasına nail olmaqdan və ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirməsinə təkan verən vergi daxilolmalarının müntəzəm artmasını təmin etməkdən ibarətdir.

“Azərbaycan Respublikasında vergi inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi dövlət Proqramı” (2005-2007) çərçivəsində aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur [8]:

- Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin nəzdində vergi ödəyicilərinə xidmət edən müasir telefon məlumat mərkəzinin yaradılması;
- ərazi vergi orqanlarında vergi ödəyiciləri üçün kompyuter terminallarının qurulması;
- vergi ödəyicilərinin öz parolu ilə Vergilər Nazirliyinin kompyuter informasiya sistemində daxil olaraq şəxsi hesab və rəqəmlərindən zəruri məlumatı almaq imkanının yaradılması;
- vergilər Nazirliyinin fəaliyyəti və vergi mədəniyyəti haqqında silsilə televiziya və radio verilişlərinin təşkili;
- özəl vergi məsləhəti xidmətlərinin təşkili üçün tələb olunan təşkilati və normativ-hüquqi bazanın hazırlanması;
- vergi ödəyicilərinə Vergilər Nazirliyinin internet saytı vasitəsilə yuxarı vergi orqanına (*vəzifəli şəxsə*) şikayət etmək imkanının yaradılması;
- vergi ödəyiciləri üçün daha mükəmməl apelyasiya sisteminin yaradılması haqqında təkliflərin hazırlanması;
- əmlakın leqallaşdırılması ilə əlaqədar vergi amnistiyası üzrə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və təkliflərin hazırlanması;

- ❑ fiziki şəxslərin ümumi gəlirləri haqqında vergi bəyannamələrinə (*ümumi bəyannamə sisteminə*) keçmək üçün menecment, texniki ləvazimat və proqram təminatı üzrə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və tələb olunan insan, texniki və maliyyə resurslarının qiymətləndirilməsi;
 - ❑ ölkədə fiziki şəxslərin ümumi gəlirləri haqqında bəyannamənin verilməsinə keçmək üçün Dövlət Proqramı layihəsinin hazırlanması;
 - ❑ əlavə dəyər vergisi ödəyicilərinin qeydiyyat sisteminin təkmilləşdirilməsi;
 - ❑ qeydiyyatdan əvvəl vergidən yayınmaya meyilli olanları aşkar etmək üçün: şübhəli iqtisadi əməliyyatlar, dələduzluq və vergidən yayınma üzrə xüsusi diaqnostika meyarlarının hazırlanması; Vergilər Nazirliyi ilə üçüncü tərəflər arasında vahid kompyuter informasiya bazasının yaradılması və onun Nazirliyin kompyuter informasiya sisteminə inteqrasiyası; müvafiq meyarlar üzrə Vergilər Nazirliyi ilə üçüncü tərəflər arasında məlumat mübadiləsinin aparılmasının sadələşdirilməsi;
 - ❑ əlavə dəyər vergisi ilə bağlı vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə maliyyə sanksiyalarının tətbiqi barədə təkliflərin hazırlanması;
 - ❑ Vergilər Nazirliyinin nəzdində auditin planlaşdırılması məqsədi ilə vergi ödəyiciləri haqqında hüquqi və iqtisadi analitik məlumat bazasının təkmilləşdirilməsi və bu bazanın Nazirliyin vahid kompyuter informasiya sisteminə inteqrasiyası;
 - ❑ səyyar vergi yoxlamalarının səmərəliliyini artırmaq və yoxlamaların aparılması üçün vergi ödəyicilərinin seçilməsində subyektivliyi aradan qaldırmaq məqsədi ilə vergi ödəyicilərinin seçilməsi proseslərinin avtomatlaşdırılması;
 - ❑ Vergilər Nazirliyinin kompyuter informasiya sistemi vasitəsilə bələdlərin yaranma müddətlərinə görə qruplaşdırılması və vergi ödəyicilərinə bildirişlərin göndərilməsinin avtomatlaşdırılması;
 - ❑ Vergilər Nazirliyinin taktiki planlaşdırma fəaliyyətinin və qərar qəbul etmə qabiliyyətinin optimallaşdırılması məqsədi ilə Menecment İnformasiya Sisteminin (*MİS*) gücləndirilməsi;
 - ❑ korrupsiya risklərinin ifşa edilməsi və korrupsiya hallarının qarşısının alınması məqsədi ilə Vergilər Nazirliyində fəaliyyət prosedurlarının təkmilləşdirilməsi və daxili təhlükəsizlik sisteminin gücləndirilməsi;
 - ❑ Vergilər Nazirliyinin vahid kompyuter informasiya sistemi üzrə alt-sistemlərinin proqram təminatlarının hazırlanması və tətbiqi;
 - ❑ vergi ödəyicilərinin vahid dövlət elektron reyestr sisteminin yaradılması;
 - ❑ vergi ödəyicilərinin elektron bəyannamələrə keçidinin təmin edilməsi və s.
- Qeyd edilən Proqrama əsasən aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilmişdir:
- ❑ Bakı şəhərini əhatə edən 195 nömrəli telefon məlumat xidmətinin bazasında respublikanın bütün regionlarını əhatə edən müasir telefon mərkəzi 2003-cü ilin sonunda yaradılmış, xidmətin funksiyaları və əhatə dairəsi genişlən-

dirilərək 2006-cı il may ayının 1-dən etibarən vergi ödəyicilərinə respublikanın bütün regionlarından 195 nömrəli telefon xidmətinə birbaşa müraciət edə bilmələrinə şərait yaradılmışdır;

- ❑ vergilərin könüllü ödənilməsi sisteminin inkişaf etdirilməsi, regionlarda sahibkarlığın inkişafı və əlverişli biznes mühitinin formalaşdırılması məqsədilə Vergilər Nazirliyi tərəfindən, ilk növbədə, vergi orqanı olmayan şəhər və rayonlarda vergi ödəyiciləri üçün müasir avadanlıqlar və sürətli internet xətti ilə təchiz edilmiş 16 kompyuter terminalı yaradılaraq vergi ödəyicilərinin istifadəsinə verilmişdir;
- ❑ ölkənin ümumtəhsil məktəblərində vergilərə aid məsələlərin tədrisini səmərəli şəkildə həyata keçirmək məqsədi ilə 54 metodiki kabinet yaradılmışdır;
- ❑ Vergilər Nazirliyinin internet saytının tərtibatı dəyişdirilmiş və yeni dizaynda istifadəçilərə təqdim edilmişdir. Saytın yeni versiyasında naviqasiya rahatlığı, yeni bölmələrin istifadəyə verilməsi, məlumatların saytda üç – Azərbaycan, ingilis və rus dillərində yerləşdirilməsi təmin edilmişdir;
- ❑ Vergi ödəyicilərinə Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet saytı vasitəsilə yuxarı vergi orqanına (*vəzifəli şəxsə*) şikayət etmək, habelə vergi qanunvericiliyinin və inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi barədə təkliflər təqdim etmək imkanı yaradılmışdır;
- ❑ Vergi ödəyicilərinin vergi orqanlarının qərarlarından (*aktlarından*), habelə vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərindən (*hərəkətsizliyindən*) şikayətlərinə məhkəmədən kənar (*məhkəməyə qədər*) baxılması məqsədilə Vergilər Nazirliyində Vergi Apelyasiya Şurası yaradılmışdır;
- ❑ 2007-ci ilin əvvəlindən başlayaraq respublikamızda ilk dəfə elektron bəyannamələrin tətbiqinə başlanmış və vergi bəyannamələrinin elektron formada təqdim edilməsini təmin etmək üçün e-taxes.gov.az - İnternet Vergi İdarəsi yaradılmışdır;
- ❑ Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin qeydiyyatının “bir pəncərə” (*vahid qeydiyyat orqanı*) prinsipi ilə həyata keçirilməsinə başlanmışdır.

Ölkə başçısının yuxarıda qeyd edilən müvafiq sərəncamının məntiqi davamı kimi 2005-ci il 21 oktyabr tarixli digər bir Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı üzrə 2005-2008-ci illər üçün Dövlət Proqramı (Elektron Azərbaycan)” rəhbər tutularaq 2006-cı ildən başlayaraq Vergilər Nazirliyi sistemində vergi inzibatçılığı proseslərinin elektron qaydada aparılmasına imkan verən “Avtomatlaşdırılmış Vergi İnformasiya Sistemi” (AVİS) tətbiq edilir. 2007-2009-cu illərdə AVİS-də yerinə yetirilən iş prosesləri genişləndirilmişdir. AVİS vasitəsilə həm vergi xidmətində sənəd dövriyyəsi elektron formata keçirilmiş və operativ informasiya mübadiləsi təmin olunmuş, həm də vergi bəyannamələrinin qəbulu və emalı prosesi sadələşdirilmiş, iqtisadi təhlilin həyata keçirilməsi və proqnozların tərtibinə imkan yaradılmışdır ki, bu da vergi xidmətinə

daha səmərəli nəzarət mexanizmlərini tətbiq etməyə imkan vermişdir. Məhz AVİS-in yaratdığı geniş imkanlar hesabına 2007-ci ildə ölkəmizdə elektron bəyannamə sisteminin tətbiqi mümkün olmuş və bu məqsədlə İnternet Vergi İdarəsi yaradılmışdır. Müvafiq sistemin tətbiqi nəticəsində Azərbaycan vergi xidməti təkcə MDB ölkələri arasında deyil, həm də Şərqi Avropada ən modern informasiya texnologiyasına malik xidmətlərdən birinə çevrilmişdir.

Davamlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi sahibkarlığın dəstəklənməsi sahəsində yeni vəzifələr müəyyən etmişdir. Bildiyimiz kimi mövcud çoxpilləli biznesə başlama proseduraları, mürəkkəb icazələr sistemi uzun müddət tələb etməklə bərabər, bəzi hallarda bürokratik əngəllər və süründürməçilik yaradırdı. Məhz buna görə də göstərilən mənfi halların aradan qaldırılması, ölkədə sahibkarlığın sürətlə inkişaf etdirilməsi və daha əlverişli biznes mühitinin formalaşdırılması məqsədilə cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” 2007-ci il 30 aprel tarixində Fərman imzalanmışdır. Müvafiq Fərmanda Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə Ədliyyə Nazirliyi, İqtisadi İnkişaf Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və Dövlət Statistika Komitəsi ilə birlikdə vahid kodlaşdırmanın tətbiqi ilə sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin "bir pəncərə" (vahid qeydiyyat orqanı) prinsipinə uyğun təşkilinə dair təkliflər hazırlaması tapşırılmışdır [9]. Prezident İlham Əliyevin “Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin “bir pəncərə” prinsipi üzrə təşkilinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında” 2007-ci il 25 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə 2008-ci il yanvarın 1-dən başlayaraq sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin “bir pəncərə” prinsipi üzrə vahid dövlət qeydiyyat orqanı Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi müəyyən edilmişdir.

Bununla da sahibkarların dövlət qurumlarından asılılığı azalmış, qeydiyyat prosesi sadələşmişdir. Belə ki, yeni sistemin tətbiqi prosedurların sayını üç dəfə, qeydiyyat dövrünü isə 20 dəfə azaltmışdır. İndiyədək yeni biznesə başlamaq üçün 15 prosedur keçmək, 33 sənəd təqdim etmək lazım idi. Qeydiyyat dövrü isə 72 gün idi. Vahid orqanda qeydiyyat başladıqdan sonra isə sənədlərin tam hazır olması şərtilə, üç gün kifayət edir. Sənədlərin ümumi sayı isə beşə endirilmişdir. Yeni qeydiyyat sistemi insan ehtiyatlarından istifadəyə də qənaət edir. Əvvəllər qeydiyyat prosesinə 500 dövlət işçisi cəlb edilirdisə, indi bu rəqəm bütün respublika üzrə Vergilər Nazirliyinin 85 əməkdaşına bərabərdir. Çoxpilləli sistem bəzən bürokratik maneələrə səbəb olurdu. Lakin sahibkarlıq fəaliyyətinin qeydiyyat prosedurunun sadələşdirilməsi ilə bu problemlər aradan qaldırılmışdır. Biznesin qeydiyyat sisteminə “vahid pəncərə” prinsipinin tətbiqi biznesin sadələşdirilməsinə böyük təsir göstərəcəkdir. Bu, ölkədə daha çox inkişaf etmiş kiçik və orta sahibkarlığın fəaliyyətə başlama prosesinin sürətlənməsi üçün vacib addım olacaq, ölkədə işgüzar iqlimi yaxşılaşdıracaqdır. Onu da qeyd edək ki, sahibkarlıq subyektlərinin “bir pəncərə”

prinsipi ilə qeydiyyatı sistemi Dünya Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası tərəfindən müəssisələrin qeydiyyatı sahəsində ən uğurlu islahat hesab edilmiş və “Doing Business” hesabatının “Biznesə başlama” reytingində Azərbaycan Respublikası 64-cü yerdən 13-cü yerə yüksəlmişdir.

2008-ci ildə Azərbaycanda ilk dəfə ƏDV inzibatçılığı prosesində vergi nəzarətinin tam elektronlaşdırılmasına imkan verən ƏDV depozit hesablarının tətbiqinə başlanmışdır. Vahid ƏDV depozit hesabının tətbiqi ƏDV üzrə vergidən yayınmaların qarşısının alınmasına, eyni zamanda vergi ödəyicilərinin ƏDV üzrə inzibati yükünün azaldılmasına da şərait yaratmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu sistem vergi orqanları üçün geniş bir informasiya bazası rolunu oynamaqdadır.

Vergi siyasətinin modernləşdirilməsi və dünya standartlarına cavab verməsi istiqamətində görülən tədbirlərdən biri də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 2011-ci il 23 may tarixli Fərmanıdır. Müvafiq fərmanın icrası ilə əlaqədar biznes mühitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə 2011-ci il iyun ayının 1-dən fiziki şəxslərin, 2012-ci il fevral ayının 7-dən isə hüquqi şəxslərin internet vasitəsilə elektron qeydiyyata başlanılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, hüquqi şəxslərin elektron dövlət qeydiyyatı iki üsulla: sürətli və adi qaydada həyata keçirilir. Təsisçi bir nəfər olduqda sürətli elektron qeydiyyat tətbiq edilir ki, bu da cəmi bir neçə dəqiqə çəkir. Təsisçilərin sayı 1-dən çox olduqda və ya hüquqi şəxsə dair daha geniş məlumatların daxil edilməsi tələb olunduqda adi elektron qeydiyyat sistemi seçilir ki, bu da 20 dəqiqədən 3 günədək davam edir. E-qeydiyyatın tətbiqi nəticəsində biznesə başlamaq üçün prosedurların sayı 6-dan 3-dək, tələb olunan sənədlərin sayı isə 7-dən 2-dək azaldılmışdır.

Bununla yanaşı müvafiq Fərmanın icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin “Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən konkret sahələr üzrə elektron xidmətlər göstərilməsi Qaydaları”nın və “Elektron xidmət növlərinin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi haqqında” 2011-ci il 24 noyabr tarixli Qərarına əsasən Vergilər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilməli olan elektron xidmət növlərinin siyahısına aşağıdakılar aid edilmişdir [10]:

- e-bəyannamə;
- e-vergi hesab fakturası;
- vahid depozit hesabı vasitəsilə ƏDV üzrə elektron ödənişlərin və əvəzləşmələrin aparılması;
- fərdi sahibkarların e-qeydiyyatı;
- ƏDV məqsədləri üçün e-qeydiyyat;
- bank idarələrində hesabların açılması;
- vergi kalkulyatoru;
- bəyannamələrin vergi orqanları tərəfindən hazırlanması və təsdiq üçün vergi ödəyicilərinə göndərilməsi;

- vergi ödəyicisinin, təsərrüfat subyektlərinin, nəzarət-kassa aparatlarının uçotu və fəaliyyəti barədə e-ərizələrin təqdim edilməsi;
- vergi bəyannamələrinin, hesabat və arayışların vergi orqanına təqdim edilməsi;
- vergi ödəyicilərinin müraciətlərinin SMS vasitəsilə cavablandırılması;
- vergi və rüsumların internet vasitəsilə ödənilməsi;
- vergi borcu barədə arayışların, üzləşdirmə aktlarının, şəxsi hesab və rəqəbindən çıxarışların təqdim edilməsi;
- kommertiya hüquqi şəxslərin e-qeydiyyatı;
- istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyiciləri barədə məlumatların əldə edilməsi;
- vergi uçotuna alınmış fiziki şəxslər barədə məlumatların əldə edilməsi;
- kommertiya qurumlarının dövlət reyestri məlumatlarının əldə edilməsi;
- ƏDV ödəyiciləri barədə məlumatların əldə edilməsi;
- kommertiya hüquqi şəxsin adının unikallığının yoxlanılması.

Qeyd etmək lazımdır ki, məhz həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində 2010-cu il yanvarın 1-dən etibarən elektron vergi-hesab fakturalarının tətbiqinə başlanılmışdır. Nəticədə vergi ödəyiciləri tərəfindən satılan mallara (iş, xidmətlərə) görə vergi hesab-fakturaları elektron formada təqdim olunur. Elektron vergi hesab-fakturalarının tətbiqi həm vergi ödəyiciləri üçün inzibətçiliyin sadələşdirilməsinə, həm də bu sahədə aparılan vergi nəzarətinin səmərəliliyinin artırılmasına əlverişli şərait yaradır.

Vergi ödəyicilərinə xidmətin genişləndirilməsi və xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması istiqamətində görülən tədbirlərdən biri də 2011-ci ildə qəbul edilmiş “2011-2015-ci illərdə vergi orqanları tərəfindən vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin inkişafı Konsepsiyası”dır. Konsepsiyanın qəbul edilməsində məqsəd vergi ödəyiciləri ilə əlaqələri partnyorluq və qarşılıqlı əməkdaşlıq prinsipləri əsasında, daha müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə qurmaq və vergi qanunvericiliyinə könüllü əmələtmə prosesinin inkişaf etdirməkdir.

Konsepsiyanın əsas hədəflərinə aşağıdakılar aiddir [17]:

- elektron xidmətlərin tətbiqinin genişləndirilməsi;
- e-xidmətlərdən istifadənin kütləviləşdirilməsi;
- vergi bəyannamələrinin təkmilləşdirilməsi, tərtibatının sadələşdirilməsi;
- vergilərin ödənilməsi prosesinin asanlaşdırılması, elektron ödəmələrin tətbiqi;
- vergi apelyasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi;
- vergi ödəyicilərinə xidmətin forma və metodlarının təkmilləşdirilməsi;
- vergi ödəyicilərinə xidmət sahəsində çalışan əməkdaşların peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi.

Ardıcıl olaraq həyata keçirilən islahatlar nəticəsində mənfəət vergisi və gəlir vergisinin həcmində bir sıra dəyişikliklər edimişdir. Belə ki, mənfəət vergisi 1992-1996-cı illərdə 35%, 1997-1998-ci illərdə 32%, 1999-cu ildə 30%, 2000-2002-ci il-

lərdə 27%, 2003-cü ildə 25%, 2004-2005-ci illərdə 24%, 2006-2009-cu illərdə 22%, 2010-cu ildən bu günə qədər isə 20% həcmində müəyyənləşdirilmişdir. Gəlir vergisinə gəldikdə isə bildirilməlidir ki, gəlir vergisinin həcmi 1992-1995-ci illərdə 12-55%, 1996-1999-cu illərdə 12-40%, 2000-2003-cü illərdə 12-35%, 2004-2009-cu illərdə 14-35%, 2010-cu ildən bu günə qədər isə 14-30% həcmində müəyyən edilmişdir. Fiziki şəxslərin vergiyə cəlb olunan aylıq gəlirlərinin maksimum həddi isə 2000 manatadək artırılmışdır [11].

Aqrar sektorun inkişafını stimullaşdırmaq məqsədilə kənd təsərrüfatı istehsalçıları torpaq vergisi istisna olmaqla, bütün vergilərdən azad edilmiş, fiziki şəxslərin əmanətləri üzrə ödənilən faiz məbləğlərindən gəlir vergisinin tutulmasına güzəştlər tətbiq edilmiş, bankların, sığorta və təkrarsığorta şirkətlərinin mənfəətinin nizamnamə kapitalının artırılmasına yönəldilmiş hissəsi mənfəət vergisindən azad olunmuşdur. Belə ki, Milli Məclisin 2008-ci 25 noyabr tarixli Qanununa əsasən 2009-cu il yanvarın 1-dən "Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına müddətli vergi güzəştlərinin verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 27 noyabr tarixli Qanununun qüvvədə olma müddəti 5 il uzadılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, vergilərin ləğv olunması nəticəsində kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları təkcə 2010-cu ildə dövlət büdcəsinə 164,1 mln. manat vergi ödəməkdən azad edilmişdir: hüquqi şəxslərdən mənfəət vergisi 24, 6 mln., hüquqi və fiziki şəxslərdən əlavə dəyər vergisi 126,1 mln., hüquqi şəxslərdən sadələşdirilmiş vergi 6,3 mln., hüquqi şəxslərdən əmlak vergisi 5,7 mln., fiziki şəxslərdən gəlir vergisi 1,4 mln. manat təşkil etmişdir. Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarının dövlət tərəfindən verilmiş vergi güzəştlərindən bəhrələnməsi məhsulların maya dəyəri xərclərinin və qiymətlərin aşağı düşməsinə, məhsul bolluğunun yaranmasına gətirib çıxarmışdır [16].

Respublikamızda vergi ödəyicilərinin operativ şəkildə məlumatlandırılması üçün informasiya bülletenləri və bukletlər nəşr edilir. Vergilər Nazirliyinin internet saytı yaradılmışdır və bu sayt məlumatlar əldə etmək, vergi qanunvericiliyinə aid suallar vermək imkanı yaradır ki, bunun nəticəsində ödəyicilər sorğularına dəqiq və operativ cavab alırlar; bu saytda vergilər mövzusunda ictimai fikrin öyrənilməsi məqsədilə "Səsvermə" bölməsi, "Vergi testi" bölməsi və saytda olan hər hansı məlumatı asanlıqla tapmaq üçün "Axtarış sistemi" yaradılmışdır [1, s. 268].

Respublikamızda aparılan uğurlu vergi siyasətinin davamı olaraq bu ildə bir sıra mühüm layihələrin həyata keçirilməsi gözlənilir. Reallaşdırılmasına başlanılmış əhəmiyyətli layihələrə misal olaraq Avropa İttifaqının Qonşuluq Siyasəti çərçivəsində "Kompyuter əsaslı audit sistemi sahəsində Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinə dəstəyin göstərilməsi" Tvinninq layihəsini göstərmək olar. E-auditin tətbiqi sahəsində Avropada ən mütərəqqi təcrübəyə malik ölkələrdən biri olan Niderland Krallığının Vergi və Gömrük Administrasiyası ilə birlikdə həyata keçirilən bu layihə dövlətimizdə vergi auditi sahəsində inzibatçılığın ən yüksək beynəlxalq standartlara çatdırılmasını nəzərdə tutur.

Eyni zamanda Prezident İlham Əliyevin tapşırıqlarına əsasən, ticarət, xidmət və ictimai iaşə obyektlərində POS-terminalların quraşdırılmasının təmin edilməsi ilə adiçəkilən sahələrdə nağd ödənişlərin minimuma endirilməsi istiqamətində Mərkəzi Bankla, ölkədə fəaliyyət göstərən digər banklarla birlikdə texniki, eyni zamanda məlumatlandırma və maarifləndirmə işləri həyata keçirilməkdədir. Bu il "Elektron audit" sisteminin tətbiqi ilə bağlı geniş işlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Layihənin 2013-cü ildə tətbiqini təmin etmək üçün bir sıra texniki, təşkilati və hüquqi məsələlər planlaşdırılır. E-audit sisteminin tətbiqinin vergidən yayınmaya qarşı xəbərdaredici rol oynamaqla yanaşı, vergi yoxlamalarına sərf olunan vaxtdan və insan resurslarından daha qənaətlə istifadəyə imkan yaratması gözlənilir.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin uğurlu daxili və xarici siyasəti nəticəsində artıq iqtisadi sahədə keçid dövrünü başa vurmuş doğma Azərbaycanımızda çevik vergi siyasətini həyata keçirməyə qadir, beynəlxalq standartlara cavab verən müasir vergi xidməti formalaşmışdır.

5. Nəticə

Azərbaycanın müasir vergi xidməti ölkənin iqtisadi qüdrətinin güclənməsi, nəhəng regional layihələrin həyata keçirilməsi işlərinə öz töhfəsini verməkdədir. Bununla da müstəqil dövlətimizin vergi siyasəti iqtisadi siyasətin mühüm tərkib hissəsinə, iqtisadi tənzimləmədə və fiskal siyasətin həyata keçirilməsində aparıcı amilə çevrilmişdir.

2011-ci ilin iyul ayının 1-dən etibarən hüquqi şəxs yaratmadan vergi ödəyicilərinin elektron dövlət qeydiyyatının tətbiqi nəticəsində fərdi sahibkarların vergi orqanlarına gəlmədən cəmi bir neçə dəqiqəyə rəsmi dövlət qeydiyyatına alınmasına başlanılmışdır. Bundan əlavə, "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında", "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişikliklər qüvvəyə mindikdən sonra yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin elektron qeydiyyatının tətbiqi mümkün olmuşdur. Bunun nəticəsində də Azərbaycan Respublikasının hər bir vətəndaşı yerli investisiyalı məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin elektron qeydiyyata alınması üçün elektron imzadan istifadə etməklə onlayn qaydada müraciət etmək və real vaxt rejimində qeydiyyata alınmaq imkanı qazanmışdır. Onu da qeyd etmək ki, elektron qeydiyyatın tətbiqi ilə bağlı təqdim olunan sənədlərin siyahısı da minimuma endirilmişdir. Belə ki, hüquqi ünvanı və dövlət rüsumunun ödənilməsinə təsdiq edən sənədlər elektron qeydiyyat zamanı təqdim edilməli sənədlərin siyahısından çıxarılmışdır.

Vergi orqanları tərəfindən büdcə gəlirlərinin artımının təmin edilməsi, sahibkarlığın inkişafının dəstəklənməsi, vergi nəzarətinin gücləndirilməsi, nağdsız hesablaşmaların stimullaşdırılması sahəsində ciddi işlər görülmüşdür. Bundan əlavə dövlət

büdcəsinə köçürmələr üzrə planın yerinə yetirilməsi üçün fiskal və inzibati rıçaqlar gücləndirilmiş, vergi qanunvericiliyi və inzibatçılığı təkmilləşdirilmiş, vergi ödəyicilərinə xidmətin səviyyəsi daha da yüksəldilmişdir. Bütövlükdə aparılmış əlavə tədbirlər, dövlət satınalmaları üzərində vergi nəzarətinin gücləndirilməsi, regionların maliyyə imkanlarının artırılması əlavə vergi potensialının aşkar edilərək dövrüyyəyə cəlb edilməsinə imkan vermişdir.

Beləliklə də qeyd etmək lazımdır ki, vergi sistemində həyata keçirilən modernləşmə nəticəsində vergi ödəyicilərinin vergi orqanları ilə əlaqələrinin bütün mərhələlərində, qeydiyyatdan tutmuş bəyannamələrin təqdim edilməsi, vergi ödənişlərindən tutmuş vergi nəzarəti prosesinədək tam şəkildə elektron texnologiyalar üzərindən aparılması ilə bağlı sistemli, planlı, vahid mərkəzdən idarə olunan tədbirlər görülməkdədir.

Məqalədə qeyd edildiyi kimi müstəqilliyimizin bərpasının ilk dövrlərindən başlayaraq respublikamızın vergi siyasətinin təkmilləşdirilməsinə və modernləşdirilməsinə xidmət edən mühim addımlar atılmışdır. Fikrimizcə, aşağıda sadalanan təkliflərin həyata keçirilməsi də bu istiqamətə öz töhfəsini verəcəkdir:

- rəqabətqabiliyyətli, investorlar üçün cəlbedici, sadə və eyni zamanda, şəffaf və sabit vergi sisteminin qurulması istiqamətində islahatların təkmilləşdirilməsi;
- investorların ölkəmizin vergi sistemində adaptasiyasının əhəmiyyətli dərəcədə sadələşdirilməsi;
- qarşılıqlı faydalara söykənən dövlət-biznes münasibətlərinin qurulması istiqamətində tədbirlərin görülməsi;
- müasir informasiya texnologiyalarına əsaslanan, keyfiyyətinə görə seçilən vergi xidmətlərinin strukturunun genişləndirilməsi;
- vergi yükünün ədalətlik baxımından optimal həddinin müəyyən olunması;
- milli sahibkarlığın xüsusi çəkisinin artırılması, onun daxili və xarici bazarlara çıxış imkanlarının gücləndirilməsi məqsədilə vergi güzəştlərinin artırılması;
- vergi gəlirlərinin dövlət büdcəsinə tam və vaxtında daxil olmasına mane olan, vergidən yayınma hallarına səbəb olan amillərin araşdırılaraq, qarşısının alınması istiqamətində müntəzəm olaraq tədbirlərin görülməsi;
- daha effektiv vergi nəzarəti sistemlərinin müəyyənləşdirilməsi.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. A.Musayev, A.Qəhrəmanov. “Vergi mədəniyyəti”. Bakı: 2010. “Çaşıoğlu” nəşriyyatı, 343 səh.
2. F.Ə.Məmmədov və başqaları. “Vergilər və vergitutma”. Bakı: 2010. CBS Polygraphic Production, 508 səh.

3. S.Səfərov. “Azərbaycan iqtisadiyyatında yeni mərhələnin dinamikası”. Bakı: 2007. “Azərbaycan” nəşriyyatı, 991 səh.
4. T. Əjdərov, “Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında vergi problemi və onun tədqiqat aspektləri”. Bakı: 2001. “Elm” nəşriyyatı, 534 səh.
5. Y.A.Kəlbəyev, R.B.Məhərrəmov, P.Q.Rzəyev. “Xarici ölkələrin vergi sistemi”. Bakı: 2011. “İqtisad Universiteti” nəşriyyatı, 554 səh.
6. Z.H.Rzəyev, Ş.İ.Xəlilov. “İqtisadi tərəqqi və vergi siyasəti”. Bakı: 2008. “Çaşıoğlu” nəşriyyatı, 272 səh.
7. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi Bakı: 2012, “Qanun” nəşriyyatı, 415 səh.
8. <http://e-qanun.az/print.php?internal=view&target=1&docid=10710&doctype=0/> Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasında vergi inzibətçiliğinin təkmilləşdirilməsi Dövlət Proqramı (2005-2007)
9. <http://e-qanun.az/print.php?internal=view&target=1&docid=12975&doctype=0/> Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 30 aprel 2007
10. <http://e-qanun.az/print.php?internal=view&target=1&docid=22639&doctype=0/> Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, “Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən konkret sahələr üzrə elektron xidmətlər göstərilməsi Qaydaları” və “Elektron xidmət növlərinin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi haqqında AR NK-nin Qərarı, 24 noyabr 2011
11. <http://e-qanun.az/print.php?internal=view&target=1&docid=14269&doctype=0/> Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, AR Vergi Məcəlləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında AR Qanunu, 06 noyabr 2007
12. http://www.oilfund.az/uploads/2010_illik.pdf/ Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2010-ci il üçün hesabatı
13. [http://www.oilfund.az/uploads/2008\(1\).pdf/](http://www.oilfund.az/uploads/2008(1).pdf/) Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft fondunun 2008-ci il üçün hesabatı
14. <http://www.oilfund.az/uploads/6guUUB5Q.pdf/> Azərbaycan Respublikası Dövlət neft fondunun 2009-cu il üçün hesabatı
15. <http://www.taxes.gov.az/?name=statistika/> Dövlət büdcəsinə vergi və digər ödəmələrin daxil olması haqqında məlumat
16. [http://vergiler.az/upload/2011/47%20\(578\).pdf/](http://vergiler.az/upload/2011/47%20(578).pdf/) Vergi güzəştləri: zərurət, yoxsa... “Vergilər” qəzeti. № 47(588), s. 3
17. <http://www.taxes.gov.az/?name=qanun&cat=11/> Vergi orqanları tərəfindən vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin inkişafı Konsepsiyası, 6 yanvar 2011-ci il.

Абдуллаева Енила Алекбер гызы
Академия Государственного Управления
при Президенте Азербайджанской Республики, магистрант

Налоговая политика Азербайджанской Республики и направления ее модернизации

Аннотация

Цель исследования - исследование налоговой политики Азербайджана и направлений её модернизации.

Методология исследования - системный подход, обобщение экономического анализа, использовались математическо-статистические, историческо-логические методы.

Результаты исследования - системное изучение налоговых реформ независимой Азербайджанской Республики, определение направлений ее модернизации.

Ограничения исследования - важность более подходящих обобщений для анализа налоговых реформ, проводимых в Азербайджане.

Практическая значимость исследования - возможность использования в качестве научно-аналитического источника для системного изучения налоговых реформ, проводимых в нашей республике.

Оригинальность и научная новизна исследования – последовательное исследование правовой базы мер, предпринятых правительством для улучшения качества налогового обслуживания.

Ключевые слова: *налоговая система, налоговая политика, налоговые реформы, административные налоги, электронное налоговое обслуживание.*

Abdullayeva Yenila Alekber gizi

master of The Academy of Public Administration under the President
of the Republic of Azerbaijan

**Taxes policy of the Republic of Azerbaijan and
its direction of modernization**

Abstract

Purpose – investigation of taxes policy of Azerbaijan and its modernization direction.

Design/methodology/approach – systemic approach, generalization, mathematical-statistical, historical-logical methods of the economical analysis were used.

Findings – systemic learning of the taxes reforms which taken in independent Azerbaijan Republic and determination of its modernization directions

Research limitations – requirements for suitable generalizations on analysis of Azerbaijan's taxes reforms.

Practical implications – opportunity usages as a scientific analysis resource on the systematic learning of our republic's taxes policy

Originality/value – systematically research of legal bases of measures that taken by government on direction of improvement of quality of taxes policy.

Keywords: *taxes system, taxes policy, taxes reforms, taxes administrative, electronic taxes service.*

JEL Classification Codes: G28, H21, K34

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 18.05.2012.

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 29.05.2012.

Çapa qəbul olunmuşdur: 28.06.2012.